

NJIVA

KULTURNI VESTNIK

VSEBINA

- Dr. IVO ŠORLI: POGOVORI (Nadaljevanje) —
Stran 161.
- JOŽKO KRALJ: GLAD (Pesem) — Stran 164.
- J. PAHOR: VISEČE STENE — Stran 164.
- JANKO SAMEC: DVA ŽARKA (Pesem) — Str. 167.
- MARIJA KMETOVA: GOLOBOVI (Nadaljevanje)
Stran 167.
- MILAN SKRBINŠEK: SLOVENSKO GLEDA-
LIŠČE V TRSTU V SEZONI 1918-1919 —
Stran 170.
- FERDO KLEINMAYR: PRIRODA V BOGO-
SLUŽJU IN BAJESLOVJU PRVOTNEGA ČLO-
VEKA (Nadaljevanje) — Stran 173.
- PREGLED: GLASBENI — SOCIJALNI — GO-
SPODARSKI.

Štev. 11

Letnik I.

V TRSTU, DNE 17. JULIJA 1919

IZHAJA VSAK ČETRTEK. NAROČNINA: ČETRTLETNA 9 L^{it}, POLLETNA IN CELOLETNA
SORAZMERNO. POSAMEZNA ŠTEVILKA 80 ST. UREDNIŠTVO IN UPRAVNIŠTVO TRST,
ULICA MADONNINA 15, II. TELEFON 15-70. IZDAJA ZA „VIŠJI KULTURNI SVET“ IN
ODGOVARJA ZA UREDNIŠTVO IVAN REGENT. TISKA TISKARNA EDINOST V TRSTU

Konsumne zadruge za Trst, Istro in Furlanijo

registrovana zadruga z omejenim poroštvom

123 ustanovnih članov

16720 vpisanih članov

Otvoritev prvega skladišča 3. decembra 1903

Dosedaj razdeljenih podpor vdovam, sirotam in bolnim članom	K	182.797.72
Zadružno imetje	"	257.733.84
Zadružni skladi	"	732.221.66
Vloge v hranilnem oddelku	"	4.277.653.89
Skupni inkasso od razdeljenega blaga	"	58.672.831.40
Dividende razdeljene v dobah od 1903-1916	"	217.171.94

Doba	Svota	Doba	Svota		
1903—1904	64609	38	1911—1912	1258363	68
1904—1905	143390	95	1912—1913	2436233	26
1905—1906	148450	19	1913—1914	4263591	69
1906—1907	201206	58	1914—1915	4911718	92
1907—1908	366482	97	1915—1916	6262462	25
1908—1909	615508	12	1916—1917	8967505	48
1909—1910	873392	40	1917—1918	12394163	11
1910—1911	1050829	18	1918—1919	14714923	27
			od 1. julija do 28. februarja		
		Skupaj	58672831	40	

Osrednji urad: Via San Francesco d'Assisi 21 in 23.

Osrednja skladišča: Via S. Francesco d'Assisi 21, 22, 23, 27, 40 in Via C. Battisti 23.

MEHANIČNA PEKARNA: Povprečna dnevna produkcija 120 stotov.

SKLADIŠČA ZA RAZPRODAJO:

TRST:

Skladišče 1	Via dell'Istria 10
" 2	del Belvedere 34
" 3	Settefontane 6
" 4	dell'Acquedotto 67
" 6	Donadoni 2 A
" 8	Girolamo Muzio 6
" 10	S. Marco 13
" 12	del Pozzo Bianco 5
" 13	del Lloyd 10

Skladišče 16	„ Kjadin (S. Luigi) 800
" 17	„ Škedenj, na trgu
" 18	Vrdela, delavska stanovanja
" 26	Via P. P. Vergerio 871
" 31	Rojan, fra i Rivi
" 34	Pončana, delavska stanovanja 196
" 35	Sv. M. M. zgornja

ISTRA:

Skladišče 5	Milje
" 9	Pulj
" 11	Izola
" 15	Koper
" 19	Pulj
" 25	Chiampore
" 27	Rovinj
" 28	Bertoki
" 29	Vizinada
" 32	Volovsko-Opatija
" 36	Buje

MESNICE Via dell'Istria 10 (I), Via Settefontane (III), Milje (V), Via S. Marco 22 (30).

Kruh se razprodaja v vsakem skladišču.

SKLADIŠČE OBLEK št. 20: Via Raffineria št. 3, I. in II nadstr.

Skladišča v popravi:

Furlanija:	
Gorica (7)	Farra d'Isonzo (23)
Tržič (14)	Moša (21)
Panzano (klet) (24)	Kormin (22)
Gradiška (33)	

Nova skladišča (skorajšnja otvoritev):

TRST:	ISTRA:
Via Giulia	Piran
Via Malcantone	Škofije
Piazza dell'Ospedale	FURLANIJA:
Via Barriera	Žagrad

Priprava novih skladišč.

TRST: Novo mesto, Barriera nuova in Škorklja, Sv. Jakob, Čarbola, Sv. Vid, Greta, Barkovlje, S. Sabba.

ISTRA: Vodnjan, Villa di Rovigno, Valle di Rovigno, Momjan, Sicciole, Strugnan, Sv. Lucija, Umago, Sv. Rok, Krevatini, Ika, Jčiči, Lovrana.

FURLANIJA: Oglej, Aiolo, Červinjan, Fiumicello, Fogliano, Romans, Ronki, Medea, Visco.

KRAS: Nabrežina, Sežana.

V PROJEKTU: Zadružna mlekarna.

TRST, aprila 1919.

VODSTVO

Dr. IVO ŠORLI:

POGOVORI

(Nadaljevanje)

6. Zlata duša.

ROBERT (začuje trkanje na vrata): Naprej! (Zapre knjigo. Ko vidi, kdo prihaja, zardi, zbeگان vstane in ne ve, kako bi.)

Julij (tudi nekoliko v zadregi, a ne toliko, da bi bil njegov prijazen nasmeh nenaraven): Servus Robert! Če namreč na tvojem štrajku nisem tudi jaz kaj kriv?

Robert (vzame, da bi skrnil zadrego, došlec u klobuk in palico iz rok, nese na divan čisto v kotu ter porine naslonjač bliže k svoji mizi): Sedi, prosim; izvoli! (Sede tudi sam v naslonjač na nasprotni strani in spravlja knjige na mizo na en kup.)

Julij (ga nekoliko časa smehljaje se gleda, potem počasi): Torej?

Robert (ki se mu zdi, da se je zdaj za silo našel in odločen, da sproži, naj pride, kar pride): Kaj — torej?

Julij (zapoje): Dragi, dragi, zakaj te več ni?

Robert (najprej z naglim, opreznim pogledom, ali je mogoče, da oni res ničesar ne slutijo, potem z negotovim glasom): Hotel sem ti že včeraj pisati — — —

Julij (začuden): Pisati? Pa čemu pisati?

Robert: Veš, ni mi prav dobro, in — —

Julij (živahno): Ni ti dobro? Od kdaj ti ni dobro? Izvedel sem, da si bil snoči in pred-snočnjem v kavarni in danes v uradu — čemu se izgovarjaš z boleznijo? Jaz te res več ne razumem! (Naenkrat s finim nasmehom): Oziroma te razumem celo zelo dobro. Z Ido sta se malo sprla, kaj ne? Kar odkrito povej!

Robert (ki mu šine vsa kri v glavo, kakor da je dobil udarec in da pričakuje takoj še drugi): O!

Julij (se zasmehuje): »O«, da! Kaj ne, da je tako? Pravijo, da smo soprogi najbolj zabite živali na svetu, a včasih le tudi mi kaj opazimo. Ida sicer odločno taji, toda tudi na njej sem opazil toliko zadrege, da je bil moj sum le tem bolj potrjen. (Resno): No od ženske pameten človek odkritosrčnosti niti ne pričakuje; tebi pa se res čudim, da se ti zdi potrebno

slepomišiti. In ko gre prav gotovo samo za kako otročarijo! Meni pa, da ti kar ven povem, stvar ni ljuba! Dokler je ostalo vse lepo med štirimi stenami in šestimi očmi, sem se samo na tihem smejal in še užival zraven — zdaj pa na ta način pride lahko do javnega škandala!

Robert (ne dvomeč več, da je prišel oni zahtevati računa, ves bled): Kako... kako to misliš?...

Julij (mirno): No, prosim te! Vse mesto ve, da prihajaš že pet let, večer za večerom k nam. Že pet let se takorekoč nismo prikazali v javnost, ako ne skupaj — kar naenkrat naj se raznese glas, da se nas ogiblješ! Oprosti, da tako jasno govorim, a stvar je resnejša, nego si morda ti misliš. Nikdar nisem hotel žaliti ne nje ne tebe s kako tako opazko, a mislil sem si sam pri sebi, da radi tvojih posetov in drugega kdo brusi jezik... saj me razumeš?... Zdaj, pravim, ni treba drugega, nego da naenkrat pretrgaš zveze z nami, pa bo v dveh dneh vse mesto polno, da je moralo med vama res kaj biti. Prišel sem torej — saj razumeš? — — —

Robert (ga debelo gleda, a že mu v očeh igra veselo presenečenje): Prišel si torej — —?

Julij (se nasmehne): Pa da! da te resno pozovem, naj ne delaš neumnosti! Za ta dva večera ti bo tvojo bolezen še kdo verjel, in prosim te celo, da se pri prihodu tudi vpričo naše služkinje tako opravičiš — če bi te še nocoj ne bilo, bi še ta ovca začela kaj sumiti! (Vstane in gre po klobuk in palico): Torej — nocoj služba božja ob navadni uri in konec besedi!

Robert (spet v zadregi): Čakaj — — — za nocoj res še ne morem obljubiti — — —

Julij (se ustavi): Ne moreš obljubiti?! Pa kaj vraga je tu vmes (se počasi vrne in pogleda onemu naravnost v oči). Kaj sta imela?

Robert (že nekoliko nestrpen): Ah, kaj sva neki imela! Saj ni to — — —

Julij (trdno): Pa ravno to je! In tega mi ne izbiješ več iz glave! (Po kratkem pomisleku

odločno, a z nasmehom): Ali je radi stotnika Siberja, ali radi — Minke Skalarjeve?

Robert (presenečen, potem zbežan): Radi Minke Skalarjeve? Kako — kaj ima tu opraviti Minka Skalarjeva?

Julij (se zasmije): Torej ne radi stotnika Siberja, nego radi Minke Skalarjeve — to zdaj imamo, hvala! (Položi klobuk in palico na mizo in sede na njen rob; prisrčno): Vidiš, prijatelj, to so kočljiva vprašanja — Minke Skalarjeve, in že dlje časa sem se bal, da se radi česa takega resno razpraskata.

Robert (spet nekoliko pomirjen): Kako meniš to?

Julij: Poglej! Prej sem rekel, da sem vaše male prepirčke užival. Toda to velja samo, če sta se dajala, kdo je boljši, ali Mozart ali Wagner; kaj je hotel Prešern s tem ali onim; ali grize vest po srcu ali po možganih, in kar je sličnega. Nekoliko bolj neugodno je bilo že — razumeš i meni, ki bi se podpisal zaradi ljubelega miru za Mico namesto za Janeza — ako sta začela s tistim večnim preprirom radi oficirjev, posebno, ko je Idin brat sam oficir in je torej naravno ako jih ona zagovarja. Naravnost hudo pa je bilo, če sta prešla na konkretne osebe, posebno kako gospo ali gospodično. In tu sem se ti kar čudil, da ženske tako malo poznaš! Moj Bog, ali ne veš, čeprav si samec, da je skoro ni ženske, ki bi prenesla, da moški poleg nje prizna še katero na svetu? In posebno če kdo govori o kateri s takim navdušenjem, kakor si ti oni večer po planinskem plesu o ti Skalarjevi! Takoj sem vedel, da bo ogetj v strehi — toliko jo že poznam svojo Ido! Res, da to pravzaprav ni lepo od nje, a kaj hočeš — ženska je ženska!

Robert (presenečeno zamišljen): O Minki Skalarjevi, da sem že tokrat navdušeno govoril? Saj sem jo komaj omenil, se mi zdi...

Julij (se nasmehne): Da, a s kakim toplim glasom! Še jaz sem takoj opazil! In to moram reči, da je Ida skoraj še bolj fina opazovalka nego jaz sam. Toda — — — (se začuden ozre v onega.) Čakaj, čakaj — kako bi to rekel? ... (Po kratkem pomisleku): Ne, kar naravnost: Ali pa mogoče z Minko Skalarjevo nameravaš kaj resnega?

Robert (se zdrzne): Kako kaj resnega? ...

Julij (se udari po čelu): Pa da! Moj bog, to je vendar jasno. Krasno dekle, izobraženo, ljubeznivo, pošteno, jo že po očetu čaka vsaj štirideset tisočakov in zdaj še ta dedščina po

teti! In se kar vidi, kako te rada vidi! (Vzhičeno): Toda potem govori vendar. Ljuba duša, in ne delaj se; kakor da ne znaš do pet šteti! Čim pokažeš stvar od te strani, jo bo tudi Ida tako videla! Pa, da že ona sama, tako prefrišana glava, ni prišla na to! (Se vedno bolj navdušuje): To bo vendar naravnost krasno: midva in najini ženi — enkrat pri tebi, enkrat pri meni! In povsod skupaj. In naposled (ga pazljivo pogleda) — veš kaj, saj je tudi tebi že čas! Petintrideset let je precej zadnji termin! Če misliš kdaj skočiti, skoči zdaj — taka priložnost se ti več ne ponudi! Pa se razume, da skočiš — že skakaš, kaj le blebečem?! Takoj grem sporočit veliko novico Idi in zvečer jo zalijemo. (Vstane in hoče iti.)

Robert: Čakaj, no! Stvar vendar ni kar tako! Treba vendar pomisliti — — —

Julij: A? Torej nisi še prav odločen? Potem je stvar seveda drugačna... Toda, kakor bi ti sicer ne hotel svetovati ne tako ne tako — odgovornost je prevelika v teh stvareh — bi vendar rekel, da — — — (Zunaj naenkrat krepko potrka.)

Robert (se zdrzne; potem nalgo, zmeden zašepeta): Ti, Julij, stopi v mojo spalnico! Bog ve kdo je (ga sili proti izhodu na levo). Hitro, hitro! (Toda tu se vrata že odpro in med njimi se prikaže zelo eleganten človek srednjih let. Robert presenečen): O, vi, gospod Skalar!

Skalar (ostrmi, ko zapazi Julija): O, oprostite — mislil sem, da ste sami! Ker mošt — — —

Robert (zmeden): Nikakor ne, gospod Skalar. Gospod ravnatelj je slučajno pogledal k meni in — — —

Skalar (se naglo odloči): Nič ne de, oziroma celo bolje! Ravno radi njegove gospe soproge me je pot privedla do vas.

Julij: Radi — radi moje soproge? ...

Skalar: Da, gospod ravnatelj! In ker sem z gospodom doktorjem bolj znan, oziroma, (zateguje) ker poznam njegov velik vpliv na vašo gospo soprogo, sem hotel naprositi njega, naj bi jo opozoril, da bi se z mojo sestro Minko malo manje bavila, in vsekakor ne v smislu, kakor se to godi te zadnje čase!

Julij (zardi): O, to mi je zelo neprijetno! Toda zdi se mi... zdi se mi vendar čudno, da bi bila moja žena...

Skalar (trdo): Vaša gospa soproga se je pred tremi dnevi... (pomisli) da, v torek vpričo gospoda doktorja (pogleda Roberta)

in neke dame izrazila o moji sestri na način, da moram kot njen brat in varuh že prositi —

Julij (računa): V torek? V torek moje žene vendar še iz hiše ni bilo — — —

Skalar: Vaša gospa soproga je bila z gospodom doktorjem na izprehodu v Zelenem gaju; in tu je slučaj hotel, da sta srečala neko damo, katera je stvar povedala prijateljici, ta prijateljici, in tako dalje, dokler ni prišla do mojih ušes.

Julij (pogleda Roberta pričakujoč, da dementira): Ti, da si bil v torek z mojo ženo na izprehodu? V torek?

Robert (jeclja): Da... bolela me je glava, in sem slučajno srečal tvojo gospo, pa sva šla skupaj — — —

Skalar: In ste tako slučajno čuli, da moja sestra koga lovi, ne da ste reagirali?! Ni moja naloga, da bi se vaši gospe spremljevalki čudil, kako malo taka beseda pristoji njeni... delikatni poziciji. Tudi se mi ne zdi vredno, da iščem za to zadoščenja — prosil bi samo, da se v bodoče stvar ne ponovi!

Robert: Toda jaz vendar — — —

Skalar: Vi ne morete pomagati? Saj tudi ne pravim, da morete. Toda priznali boste, da mora vaš molk v torek v Zelenem gaju po našem pogovoru v ponedeljek napraviti malo čuden vtisk. In da ste moji sestri najmanje dolžni malo pojasnila, ki bi ga prosil do jutri popoldne. Ali pa, (skrajno ironično) da podpirate prošnjo vašega gospoda prijatelja (se pokloni Juliju) pri njegovi gospe soprogi, naj bi odslej mojo sestro črtala iz svojega repertoarja. V tem slučaju pa se vam seveda ne bi bilo treba več truditi k nam. Mislim, da sem dovolj konciljanten in — jasen?

Julij (živahno): Da da! Kar drevi pridi k nam, kakor sem že rekel; in ne dvomim, da bo moji ženi sami žal, če je res kaj govorila. In po vsem tem... no, kakor sva pravkar govorila... ko se stvar pojasni, ni dvoma, da ona sama z gospodično Minko vse uredi. In — — —

Skalar (se nasmehne, in se potem obema gospodoma pokloni): Klanjam se vama, gospoda (odide).

Julij (gleda za njim): To so vendar čudne, neprijetne stvari...

Robert (hodi razburjeno po sobi): Mislim, da! (Po dolgem molku in neprestanem korakanju gori in doli): Preneumno!

Julij (dobrodušno): No, naposled pa stvar niti ni tako komplicirana. Drevi prideš k nam, govoriiva z Ido in jutri greš h gospodu Skalarju ali gospodični zatrdit, da je zadeva urejena.

Robert (ga gleda, potem nestrpno): Ah, prosim te, saj ničesar ne razumeš! (Spet molk, spet nadaljuje svoje korakanje.) Naenkrat se začuje iz sosedne sobe, kako je nekdo tiho potrkal na vrata iz hodnika in poskuša odpreti. Robert se zdrzne in plane proti ti sobi. (Tiho Juliju): Dovolj! Kdo je že spet! (Izgine skozi vrata na levo in zapre za seboj.) Sliši se, kako so se vrata tam odprla in šele čez nekaj časa zaprla. Julij nepremično gleda na to stran. Naenkrat se približajo nagli koraki in vrata se spet odpro.)

Ida (med njimi): No hvala bogu!

Julij (strmi): Ti, Ida?

Ida (čisto mirno stopi naprej): Seveda jaz. Mislila sem si: najbolje, da grem še jaz — kaj bi parlamentirali? Vedela sem, da si ti tu in — — —

Julij: Kako si vedela? Saj — — —

Ida: Ali mi nisi sam rekel, da pojdeš sem?

Julij: Toda kakor jutri, ne danes.

Ida (naravno): Tako? Jaz sem razumela, da danes. Pa se mi je zdelo, da čujem neki tuji glas in sem se hotela prej prepričati, ali si ti ali nisi.

Julij (se sili na smeh): Da, saj je tako malo manjkalo, da nisi trčila vsaj na stopnjicah z nekim skupaj, ki bi ti najbrže ne bil prijeten. Gospod Skalar je bil pravkar tu!

Ida (se začudi): Gospod Skalar? Kaj je hotel?

Robert (naglo prekine, Juliju): Dovolj, da stvar pojasnim jaz!

Julij (se zasmehuje): Kakih pojasnil je treba? (Idi): Gospod Skalar je prišel, da te po Robertu prime za nekoliko predolgi jeziček, evo pojasnila! V Zelenem gaju, da si se v torek na izprehodu z Robertom izrazila proti neki dami, da gospodična Minka moške lovi ali nekaj takega, pa je prišel zdaj njen brat, da svečano izroči našemu ubogemu prijatelju, ki je prišel kakor Pilat v Credo, nekak ultimatium: da gre gospodični pojasnit, zakaj je ni branil, ali pa da — — — (Robertu): kako je že druga alternativa? (Idi): Pa res — kaj vraga se vtikaš v stvari, ki te nič ne brigajo?

Ida (strme gleda Roberta): A? Ultimatium? Da greste pojasnit gospodični Minki,

zakaj niste takoj na mestu izjavili, da ne lovi moških, ali pa — — —? O, razumem: Ali pa da vam tega ni treba hoditi več pojasnjevati, kaj ne, gospod doktor?

Robert (gleda mrko v tla): Da, tako nekako...

Ida (strastno): In vi seveda pojdete, po dati ona pojasnila! (S pojemajočim glasom): O, že vidim! Julij, prosim pojdiva. (Se obozavljaje obrne proti vratom).

Julij (obupno): Križ božji, ali ste ljudje čudni! Samo, da je prepir! Pa kaj bi bilo hudega, ako gre Robert tja in reče, da mu je žal, kar se je dogodilo; in da je tudi tebi žal? Stvar je vendar tako enostavna!

Ida (ga gleda, kakor da ne verjame): Toda... toda — kaj res ne razumeš? Ali ne razumeš, da je gospodu Robertu izbirati med — — —

Julij (prekanjeno): Ali to je vendar samo navidezno! Oziroma: to je samo, dokler ne padejo nesporazumljenja! Kaj bi ti rekla, če bi ti naš Robert naenkrat predstavil gospodično Minko kot svojo — zaročenko? ... Pomisli: midva in — onadva! Ali bi se še prepirali?

Ida (ga gleda, gleda. Potem se naenkrat glasno zasmee in se smeje, smeje, da skoro sama pade na stolico vsklikujoč): O, ti blažena... ti blažena... ti — zlata duša!

Julij (radosten): Kaj ne, zdaj vse razumeš? Našega Roberta si samo že nismo mogli več predstavljati, da bi mu hodile take misli

po glavi; toda ravno v pravem hipu ga je povleklo na pravo pot. Kaj, Robert, a?

Robert (ki je že doslej vsled Idinega smeha komaj še obdržaval obraz v resnobi, se na njen novi smeh ne more premagati, da bi se ne nasmehnil): Ti si čuden, Julij — — —

Julij (blažen): O, zdaj se smejeta že oba. Bravo, bravo! In če je res, kar si rekel nekoč, da bi se ženskinim solzam še ustavljal, ženskemu smehu nikdar, potem pa kar potrdimo novo zvezo! (Zgrabi Roberta za roko in ga vleče proti Idi.) Pogledj jo, vražjo žensko — saj se ji človek res ne more ustavljati! Pogledj jo v oči; pa reci ne, če moreš!

Ida (ki se je takoj zresnila, čim se ji je Robert približal): O, prosim, to ni kar tako! (Pogleda Roberta trdo v obraz): Menja niso samo Skalarji, ki smejo staviti ultimatum, oziroma — alternative!

Robert (ves vzdrhti, ji gleda zamaknjen v oči): Tu ni... tu ni alternativ...

Ida (z rahlim nasmeškom, vsa razžarjena): To bi se reklo hočem, da jih ni več?...

Robert (zmaja počasi in otožno z glavo): Vidim, da jih sploh ni bilo... Samo ena je meni pot...

Julij (ki mu stvar že predolgo traja): No, dajta si že vendar roke! In mir besedi! Bravo! In tako gremo zdaj spet skupaj po svetu!

Robert (bolj da skrije zadrego): Ko tako hočejo bogovi!...

Ida (se veselo zasmee): In možovi!

(Dalje prihodnjic).

JOŽKO KRALJ

GLAD

Lebring, 15. 4. 1907.

V teh težkih dneh, v obupu mračnem,
si vzljubil me, zdaj si mi brat,
ti, ki kraljuješ milijonom,
tiran brezčutni, črni glad.

Upiram se ti kot viharjem
na gori tisočletni hrast,
a zdaj sem tvoj v objemu tvojem,
ko me obdaja tvoja strast.

Kaj mi je svet, kaj mi življenje,
če ti mi pišeš zakon svoj;
bolj ko te mrzim, ti me ljubiš,
a jaz umiram tvoj, ves tvoj!

J. PAHOR

VISEČE STENE

III.

RUDARJI so razumeli, da je šla četvorica njih tik ob grobu in da more biti jutri njih lastna usoda še vsa hujša. Obenem pa

so tudi razumeli, da ni vse le višja moč, proti kateri je borba brezupna, temveč da more človeški razum, ki so ga obogatele skušnje, postaviti varne jezove marsikateri nesreči.

Prvič se je močneje oglasila njih slutnja, da bi bila življenja rudarjev lahko bolje zavarovana, da bi lahko z manj tesnimi sreci stopali v temo pod težke oboke, če ne bi prežal pod njimi pohlep za dobičkom. Iz teme se jim je dvigal nasproti, zdaj razločneje, zdaj tišje, iz molčečih skladov jim je grozil, iz težkega vzduha in iz globočine, kjer so se oglašale drobne kapljice s tesnobnim tleskanjem.

Z onim odmevom, ki je segel iz sipin na vse strani, se je premogovnik zganil. Toda čeprav ni mogel še nihče obdolževati le inženirja Betlema, je vendar naraščala njegova krivda v srcih rudarjev. Tih, nejasen sum je padel nanj in šel skozi rove, kakor bi ga kdo nosil dalje. Prej so poznali v Betlemu moža, ki je razpolagal ž njih telesnimi silami in odločeval o njih kruhu, zdaj pa so polagoma pojmovali, da tehtajo roke tega moža premnogokrat nele njih zdravje, temveč tudi življenje.

Odslej so sicer včasih dosegli, da jih je tu pa tam, kjer jim je skalovje osodepolno viselo nad glavami, obvarovala močna opora najhujšega, toda mnogokrat je sklad skoro čudežno obvisel, ko se je rudar še pravočasno umaknil. Tudi se je v rovih čestokrat širil dušljiv, vroč zrak, ki je žgal v prsih in privabil iz obraza, rok in ramen tisoče drobnih kapljic. V takih dneh je bilo delo posebno naporno. Izmučeni in bolni so se vračali tedaj rudarji iz jam, ki niso imele nikakršne prezračevalne naprave, dasi bi jih premogovnik rabil celo več. Delo pa se je nadaljevalo in kupi premoega, dvignjenega iz zemlje, so rastle.

Drenik je bil nekega dne določen, da zasleduje žilo, ki se je rudarjem izgubila. Ponudil se je za to delo sam, ker ni imel inženir nobenega izvežbanega, takega dela zmožnega moža. Zahteval je potrebno množino lesa in dva razumnejša delavca, kar je tudi dobil. Lotil se je dela takoj, toda lahko ni bilo. Premogova plast se je zožila in šla tako nizko, da je moral Drenik leči na tla in kopati in iskati od strani, med tem ko ostala dva — eden je bil Žrjav — niti nista mogla blizu. Šele polagoma se je rov razširil, a pokazalo se je, da prebija na tem mestu žilo močan granitni steber, ki se je dvigal kot deblo iz tal in štrlel visoko skozi gornja nadstropja. Ni se dal umakniti drugače ko z razstrelbo. Zato je sveder kmalu začel svoje delo, počasno in zamudno. Vrtel ga je Drenik, ki je sedel na grušču, rudarja pa sta bila s

trdimi, enakomernimi udarci. Včasih je bilo treba izvleči droben pesek iz luknje in takrat sta se težki kladivi ustavili.

»Trdo delo to, prijatelja!« je menil Drenik, ko vrtanja nikdar ni hotelo biti konca. »Drugod sveder, ki dolbe sam, kamor si ga naravnal, tukaj moramo biti trije sključeni pod nizkim stropom in zraven še v vedni nevarnosti!«

Tovariša sta molčala in enakomerno udarjala. Žrjavu je postalo nerodno v nizkem prostoru, zato je z eno nogo kleknil. Nekaj časa se je delo enakomerno nadaljevalo, ko je hkrati škrknilo pod udarcem.

»Počil je vrag,« se je zaježil Žrjav in zadržal mahljaj v zraku.

»Sveder je počil, pa bi človeka ne utrudilo!« je menil Drenik in zamenjal sveder z nabrušenim.

»Ali sta že dolgo v tem rudniku?« je vprašal nato tovariša.

Povedala sta. Žrjav je bil tu že nad dve leti, skoro od začetka, ko se je pričelo kopati.

»Ali je premogovnik že oškropljen s krvjo?« je hotel vedeti Drenik ter obstal z vrtanjem.

»Večja nesreča se še ni pripetila,« je odgovarjal drugi delavec, »kolikor mi je znano, manjše nezgode pa so že večkrat bile.«

»Vesti bi menda nikomur posebno ne težilo,« je menil Drenik in dvigal pesek iz luknje. V trenutku pa je prestal ter se ozrl v Žrjava:

»Čuj, Žrjav, kaj meniš, če bi čez tri, štiri leta zadela rovnica kogarkoli ob belo kost, kjer si vrtal in ril pred nekaj dnevi? Kako bi bilo možu?«

Pogledal je tovarišu v sivkaste oči, kolikor je bilo mogoče v medlem svitu svetilk. Koščati velikan pa je pogled lahko prenesel. On, ki je že tolikokrat zrl smrti v oči, ni bil mož mehkih čutov, zato mu tudi beseda ni mogla prav blizu. Zganil je z rameni, kakor bi preziral vse, kar zbuja v družih grozo, kadar ostreje začutijo mejo med biti in ne biti, odgovoril pa je le kratko in skoro s posmehom:

»Kakšna smešna vprašanja staviš!«

Drenik je molčal, kakor bi ne vedel kaj reči.

»Prav!« je odgovoril čez nekaj časa polglasno ter dostavil razločneje:

»Kakšen pa je ta kamen, ki smo ga navrtali? Saj sta čutila pod kladivom, ne?«

Prestal je in našul smodnika.

»Med najtršimi je, granit,« je odgovarjal sam, »pa ga bo razneslo!«

Pogledal je moža, kakor bi hotel vedeti, če ga razumeta, nato pa je vstal in rov so založili z močnimi gredami. Ko je bilo delo narejeno, so zavpili v temo, počakali še nekoliko, potem pa zažgali. Odstranili so se hitro v zavetje in poslušali. Ni bilo treba dolgo čakati. V treh zamolklih pokih se je stresla zemlja, nato pa je sledilo šumno sesipanje. Stopili so izza pomola, odstranili les ter skrbno preiskali vse okrog, da bi kje ne tlelo. Močan duh po smodniku in kamnu se je širil iz razrite odprtine: granit se je umaknil nasilnim plinom. Ogledali so si učinek in zastavili železne vzvode. Kmalu so si napravili pot in v svitu medlih plamenov se je zopet pokazal črni lesket.

Začeli so rušiti, toda z vsakim sunkom v krhke plasti se je oglasalo iz njih. Sikalo je v zrak, prasketalo sem ter tja, kakor bi branili nevidni duhovi svoje zaklade.

»Ni varno,« je izpregovoril Drenik, »opominja nas. Bolje bi bilo, da kopljemo v temi. Naj sikne enkrat do plamena, nam ne bo dobro! Poznam to.«

Pošumevalo in prasketalo je bolj in bolj ter se mešalo Dreniku v govor.

»Vsaj nekoliko moramo odstraniti svetiljke! Tu so preblizu. Zadaj jih pustimo!«

Vzel jih je in prenesel.

»Kaj pa začenjaš?« je mrmral Žrjav. »Kakšen plašljivec si!«

»Če ti je kaj do kože, boš odobral,« ga je zavračal Drenik iz polteme. »Previden si lahko. Ko bi imeli žarnice, bi bilo lahko, seve, pa še prezračevalnega preduha nil!«

Zopet so se zajedali udarci v črno steno, iz nje pa je kramljalo, ječalo, pelo ter se mešalo v besede, da so se možje le s težavo razumeli. Z vidno nevoljo je udarjal Žrjav, ki ga je čudno življenje mrtvega sklada vedno bolj nadlegovalo ter je skušal kolikor mogoče naglo posuti in razriti steno, da bi že utihnilo to neprestano kramljanje in sikanje.

»Nele mi, ves premogovnik bi svobodneje dihal,« je nadaljeval Drenik glasno in nemoteno, »ko bi imeli prezračevalnike. Seve, če je tu sploh mogoče prosteje dihati!«

»Kaj še ne bomo prebili?« je vprašal delavec in sedel. »Kar kuha mel!«

Tudi Drenik se je ustavil, bil je že ves znojen.

»Nič boljše, kot pred vek!« je nadaljeval, ko je opazil, da ga delavec posluša. »Slika starega asirskega rudnika sem videl. Sužnji kopljejo, eden pa je zvit na tleh in prosi usmiljenja, ker ga nadzorovalec tepe z bičem. Bij, sem si mislil, bij, da prikličeš odpor, v katerem ti bo omahnila roka! Pogosto se spomnim te slike in sem se tudi tedaj, ko me je motril inženir, ali bi me sprejel na delo.«

»Ali ste že prej kopali?« je vprašal delavec.

»Kaj pa, na Nemškem! Novinec sicer, toda sprejet kot svoboden mož. Delo ni bilo lahko, a videl sem, da čuvajo naše zdravje in naša življenja. Ko mi je umrl oče, sem se vrnil domov, pa nisem mogel prav prirasti na zemljo. Prišel sem tu sem, a vidim, da visi tukaj pogin nad našimi glavami.«

Žrjavovi udarci so postajali tišji in črne plasti rahlejše. Ko sta se v delu pridružila še Drenik in tovariš, se je plast v trenutku predrla in zrušila. Kramljanje je hkrati prestalo, toda po rovu se je istočasno zgrnil gost, najdrobnejši prah, da skoro ni bilo mogoče dihati.

Drenik se je vrgel k svetiljkam in jih namah ugasnil. Obenem je dajal nasvete tovarišema, ki si nista znala pojasniti tega ravnanja. Šele polagoma se je dušljivi prah polegel in razvlekel in šele nato so spet zabrlele svetiljke. V njih svitu se je videlo, da so dosegli drugi rov.

»Ena sama ogromna plamenica bi bil premogovnik, ko bi se užgal prah,« je razlagal zdaj Drenik, ko so čakali poklicani voziček. »Komaj si morem misliti, da bi inženir ne vedel, kako gorljiv je ta prah. In vendar jemlje zgolj novince na delo!«

Stopili so v prečni rov, ta pa je bil opuščen. Kopali so namreč v napačni smeri, zato je premogova žila usahnila. Drenik je preiskal stene in žilo kmalu razkril. Toda bili so preveč utrujeni, da bi se takoj lotili dela. Bog ve, koliko ur je že preteklo, kar so šli v rov. Dihanje jim je postajalo napornejše, prah jih je začenjal žgati po golih gornjih telesih. Sedli so in počivali. Tudi Dreniku je bilo govorjenje težavnejše, zato je naposled utihnil.

V tem sta prišla po rovu dva rudarja, znamenje, da je že čas, ko se skupine menjajo. Prevzela sta delo, Drenik in tovariša pa so odšli k dvigalu.

DVA ŽARKA

Zdržala je zavesa preko odra.
Še plosk dlani. Potem množica segla
si je v roké. In kakor ptica modra
se preko vsega trudna noč je vlegla.

„Ti, bratec“, — prvi drugemu zakliče, —
„te mrtve stene, glej, so žive priče
kak vence slave spleta domovina

ljublencem Muz“ ... Molk mesto odgovóra.
Potem pa plane vanj izza zastora
kot bučen disakord — smeh harlekina.

Spi Talijin hram. Le kot dva svetla kodra
sta odnekod dva žarka vanj pribegla,
v njem rftotala, dokler nista z odra
ga s svojim bleskom čezinčez prepregla.

MARIJA KMETOVA:

GOLOBOVI

(Nadaljevanje)

POLONCA se je prestrašila. Zgenila se
je in vstala.

»Kaj pa je, kaj Cene?«

»Nič takega. Ta mesec mi primanjkuje.
Poplačati moram neki dolg. Malenkost sicer.
Pa sitnosti bi bile, če bi ne dal. Trideset goldi-
narjev mi daj!«

»Hm. Veš, Cene — odveč tudi midva ni-
mava,« je govorila počasi Polonca.

»No, kaj bi tisto! Slabo vama ne gre. Pre-
sneto, dosti sta izkúpila v času, ko so delali
železnico. No in kam bi bila dejala denar?
Nič se ne delaj Polonca, imaš že — o že imaš!
Saj moraš imeti.«

»Drago je vse, Cene — drago. Pivci zelo
izostajajo. Ni tako lahko imeti gostilne
sedaj.«

»Poglej jo no, kako se dela! Nazadnje bi
še mislil, da res nimata. A to je nemogoče!
In tudi res ni. Nič se nikari ne izgovarjaj in
ne boj! Saj mi ne daš kar tako tjavendan.
Tvoj denar je moj denar. Saj veš, kako so
stvari! Za Tineta bo še vedno dosti.«

Polonca je videla, da ne sme več govoriti.
Sicer bi se kmalu izdala. »A tega — o dolgovih
in drugih zadevah — ne sme izvedeti Cene
za ves svet ne! Drugače bi še lahko pre naredil
kaj. A to bog varuj — bog varuj!« Zato je
dejala:

»Jutri ti prinesem.«

»Nimaš tu sedaj. Rad bi—«

»Ne. Moram še ponj — še —«

»Aha — zdaj si se izdala! V hranilnico
nosiš. Ha-ha. Bojiš se za denar! No, prav,
prav — si že pridna. Sicer trideset goldinarjev
imaš že lahko vedno doma. Torej pa jutri —
dobro. Zdaj pa moram domov.«

Polonci je bilo že hudo, da misli Cene tako
napačno. Skoro bi se bila izdala. Rekla mu
je še:

»Varuj se, da ne zboliš bolj! Neumno bi
bilo to. Pa pozdravi doma!«

VII.

Vsa lepa tajna pomlad je bila že napredla
svoje niti po temeniški okolici. Ozimina je
zelenela, da so bile rebri vse baržunaste in
blesteče. Zvončki so se belili izpod grmovja.
Tupatam je gledala trobentica plašno krog
sebe, kakor bi si še ne bila svesta svojega
življenja. Zamrzla pota so se tajala, da se
je globoko udirala stopinja v mastni, rdeč-
kasti ilovici. V lužah je odsevalo solnce
rumenkasto in bledičasto. Grmovja v mejah
so bila še gola, vsa zakrknjena v zimsko one-
moglost in osamljenost. Niso jih genili
zvončki, ne trobentice, ki so jih pogledavali
kakor otroci starce. Le dren je kazal drobne
popke. S travnikov se je odtekala voda v
Temenico, ki je bila narasla in velika. Vsa
polna življenja je tekla med travniki in
vrkami. Kar čez noč pa je završalo. Burja je
ječala v drevesih in drvila po dolini. Sivi
oblaki so se raztegnili po nebu. Začelo je
sněžiti, gosto, v debelih kosmičih. Vršalo je
v ozračju, da se ni videlo drugega kot belo,
zmešano štrečno, ki je padala, padala vedno
gosteje in gosteje na zemljo in jo pokrila z
velikansko, debelo, mehko odejo.

»Spet imamo zimo,« je rekla na večer
Manca.

»Vendarle grem jutri v Ljubljano,« je dejal
Cene.

»Nikari ne hodi zdaj! Lahko se prehladiš
v tem snegu. Premočiš se v noge, zeblo te bo,
in novo bolezen si nakoplješ. Komaj si se

opomogel od zadnjič. Ta zdravnik je res nekaj vreden. Dobro so ti pomagala nova zdravila. Skoro mesec dni ni bilo onih težkih napadov od zadnjič. Pa se lahko prenašliš — in vse bo v kraju,« mu je govorila Manca.

»Ne, ne. Moram, res moram v Ljubljano k otrokom. Posebno zdaj, ko je tudi Slavko doli. Trije so. Treba je povprašati pri profesorjih. Saj veš, dobra beseda najde dobro mesto. In to pomaga otrokom. Tudi moram nakupiti več stvari za šolo. Tebi in malim bom tudi kupil za obleke. Potrebni ste — to vidim že sam. Tale doklada, ki sem jo dobil, bo prav prišla.«

»Pa bi vendar še počakal, da skopni sneg.«

»Ej, kdaj bo še to! Nič se ne boj — varoval se bom. Sicer se pa čutim zelo dobrega. Mislim, da je izginila bolezen enkrat za vselej. Hvaležen sem res zdravniku. V časopise ga bom dal in ga toplo priporočal. Nekako zahvalo mu izrečem.«

»Če pa s prenašljenim korakom podereš zdaj vse naenkrat?«

»Kaj bom podrl! Beži no!«

»Tako se bojim. Nikari ne hodi!« je prosila Manca.

»Ne boj se vendar, neumnica! Odločil sem se. Pripravljeno je vse — torej pojdem jutri zjutraj. Pokliči me!«

Manca je globoko zavzdihnila, spravila otroke v posteljo, najmlajšo pa je še pozibala, da je zaspala.

Temno je še bilo, ko je vstal Cene.

»Ne mudi se še. Lezi še nekaj časa!« je rekla Manca, ki je bila že pripravila kavo.

»Kaj bom legel. Potem pa zaspim iznova.« »Hudič,« je mrmral, da ga ni slišala Manca, »spet pričinja. Zbada me kakor s šivankami. Tu v sredi pa me skeli, kakor bi imel razbeljeno železno ost v pljučih. Eh, pa kaj, vendarle grem!« Z robcem je tiščal usta, da bi ga ne slišala Manca, kako je pokašljeval. Ko je bil že čas za odhod, je pogledal po spečih otrokih in vsakega posebej prekrižal in poljubil. Nenavadno močno je stisnil Mancino roko in jo toplo pogledal. Mancini je postalo blaženo v srcu, povescila je oči in zardela kakor v onih prvih, srečnih dneh. Davno je že bilo to! In od takrat je ni Cene nikdar več pogledal tako. Zdaj jo je poljubil na čelo in pobožal po laseh.

»Tako Manca. Pa dobro varuj dom in otroke!«

»Pa bi vendar ostal doma!« ga je proseče pogledala Manca.

Cene se je nasmehnil in dejal:

»Ne, ne Manca! Ne boj se, nič se ne zgodi! Jutri dopoldne se vrnem.«

»Boš čez noč v Ljubljani?«

»Da, čez noč. Dosti imam opravkov. Treba je. Torej bodi brez skrbi — z bogom!« Stisnil ji je še roko, se ozrl po sobi in po otrokih, odprl vrata in hitro odšel.

»Zbogom, Cene! Srečno hodi! Pa varuj se!« je klicala Manca za njim. Cene se je obrnil, pokimal z glavo in izginil v temi.

Huda je bila pot v snegu. Za vsako stopinjo se je moral boriti. Udirala se mu je noga in vroče mu je postalo. Na Griču je izpil kozarček brinovca. Polonca mu je še nekaj naročila, naj ji prinese iz Ljubljane. Cene je zapel tesneje suknjo in odšel dalje. Časih ga je zbadlo, da je moral postati. Zakašljal je in obrisal pot s čela. Snežilo ni več. Danilo se je že, ko je prišel na postajo Potok. Kmalu je prihrumel vlak in odpeljal se je. Ko se je peljal mimo št. Jurija je gledal skozi okno. Dolgo, dokler se ni skrila vas. Malo treslo ga je, ker mu je bilo prej tako vroče. Pa zbadalo ga ni več tako. Čez nekaj časa je bil zadremal in se je pripeljal v Ljubljano, da sam ni vedel, kako in kdaj. V mestu je bilo že vse živo. Po cestah so kidali sneg in ga metali na velike kupe.

»Otroci bodo šli zdajle v šolo, torej je bolje, da jih zdaj ne motim. Opoldne bom šel k njim, zdaj grem jest,« je mislil in odšel proti gostilni. Pokrepčal se je; čutil se je spet močnega. »Še tale kašelj mi mine, pa bo dobro,« je dejal in odšel nakupovat. Potem pa je ves zadovoljen sam s seboj hodil po ulicah, roke v žepih, klobuk potisnjen malo nazaj in je mislil na dijaška leta: »Kako so se mi časih hlačice tresle pred profesorji, ko sem hodil takole po teh ulicah. Kako sem bil lačen in sem prežal pred izložbenimi okni in požiral slino ob pogledu na debele klobase, lepo rdeče gnjati in na tisto veliko kolo sira, ki sem ga jedel vedno tako rad! Seveda, če sem ga kdaj dobil! — Ah, ali pa rozine, dateljne v škatljah! — Jej, kar zagomezelo je po životu, želodec se je skrčil, jezik zaščemel. Hlačni jermen sem zadrgnil tesneje — pa sem odšel dalje! Če sem dobil kako desetico — kako sem jo tiščal v žepu z roko in mislil, kaj bi kupil, da bi denar obrnil najbolje. Pa sem si kupil

fig in rožičev — prav plesnivih rožičev, potem sem pa skoraj jokal, da ni bilo nič več in prav nič več za celih deset krajcarjev! — Otrok je pač otrok!« — Zazvonilo je poldne. Zavil je proti Št. Peterski cesti. Tam so stanovali otroci. Ker niso bili nič vedeli, da pride, so zavriskali od veselja in se ga oklenili: »Oče, oče!«

Anici se je zdel tako mlad, lep in dober, da ga je gledala venomer. Res so Cenetu žarela lica v čudni rdečici in oči so se mu blestele kakor v vročici. Kdor ga je pogledal le mimo grede, bi bil mislil, da sije samo zdravje iz njega. Pa če bi bil zrl natančneje v njegov obraz, bi bil dejal, ta je hudo bolan in ne bo več dolgo. Njegovo lice je žarelo, kakor zažari plamen sveče, visoko in svetlo — potem omahne in ugasne.

Otroci so mu pravili o šoli, o mestu in raznih stvareh. Kar dopovedati mu niso mogli vsega. Drug drugemu so segali v besedo, prerokovali se in čebljali venomer, da Cene slednjič ni vedel, kaj govore pravzaprav. Pogledaval jih je od strani in vsakega presodil, kakšen je. Sam sebi je govoril: »Anica je zrastle. Malo izhujšala je sicer, pa bolj odločne poteze ima v obrazu. Ponosen sem nanjo. Res — skoro — skoro bi jo bilo škoda za Toneta.« Nasmehnil se je in gladil brado. »Tine je resen in zavaljen kakor štrukelj. Skoro bo res nekoč prošt. Izgleda že tako. Ah in Slavko, to je pa pravo živo srebro! Kako se mi postavlja pred noge, zdaj je spet za menoj, zdaj ob meni! In kako lokavo se mu svetijo oči! Ta bo še falot, ta!« Slavko je hodil v gimnazijo, pa ga ni nič kaj veselilo učenje. Nadarjen je pa bil najbolj izmed vseh treh. Cene si ni mogel kaj, da bi se ne bil zasmeljal. Prijel je Slavka za roko in ga vpraša v smehu: »Meni se zdi, da ti šola prav nič ne diši, Slavko. Sicer bom že še vprašal v gimnaziji o tebi. Kaj pa te vendar veseli najbolj? Kaj boš, ko boš velik?«

»Tat!« se je ordezal Slavko in zablislil z očmi. Cene ga je udaril po licu in ga žalostno pogledal: »Tako!« je dejal. »Kaj takega imaš v mislih? Le glej, da se ne uresniči tvoja želja! Pa bom že skrbel, da se ne bo! Ti paglavci ti, navihani!« Šli so dalje in Anica je izpraševala še o tem in onem.

»Tako, zdaj pa spet v šolo,« je dejal Cene. »Jaz grem pa vprašat, kako se kaj učite.«

»Kdaj pa greste spet domov?« ga je vprašal Tine.

»Sem mislil, da pojdem šele jutri zjutraj, pa odidem rajši zvečer. Še danes zvečer.«

»Ostanite, ostanite še!« so zaprosili vsi hkrati.

»Ne ne. Kaj naj delam tu? Menil sem pač, da bo dosti opravka. Pa ni nič. Sit sem že teh cest in hiš. Preden odidem se že še oglasim na stanovanju.« Vprašal je v šoli po otrokih. Anico je hvalil razrednik v učiteljski učilnici, v gimnaziji pa so se pritoževali čez Slavka. Tine, da je zelo priden, Slavko pa preveč navihan.

Cene je vse tri priporočil in odšel proti frančiškanski cerkvi. Skoro čisto temno je bilo v cerkvi, ko je stopil vanjo. Stopil je mimogrede, le ker ga je spominjala na leta ministriranja. Sedel je v klop blizu velikega oltarja in se naslonil na roke. Nekam čudno mu je bilo. Tesno. Zbadalo ga je spet. Pa še veliko močneje kakor zjutraj. Usta je imel suha, grlo raskavo. Kašljal je, da se je izmučil popolnoma. »Prav, da grem domov sedaj. Doma je res še najbolj.« Zagledal se je v altar. Iz slike se je napravila čisto druga slika in se je vrtela in mrgolela pred njim. Potegnjen je z roko po očeh in zavzdihnil: »Kaj, ko bi šel zdajle k spovedi?« je mislil, ko je zagledal starega patra idočega v spovednico. »Dolgo že nisem bil. Čas imam — in — in bolan sém, bolan. Resnično sem bolan. Priznati si moram to.« Neka slutnja ga je obšla. Stresel se je. V kotu ga je gledala velika, temna senca. Šla je bliže in bliže in ga objela. Cene je zahropel, zaprl oči in se naslonil nazaj. Čez nekaj časa je pogledal in vstal. »K izpovedi grem. Treba je.« Pokleknil je in se izpovedal.

»Tako otroci, spemite me nekaj časa!« Šli so z njim in Cene jim je govoril nenavadno toplo in prijazno. Nič tako kakor bi govoril njim — temveč nekemu prijatelju tam daleč, daleč, ki ga je ljubil nekoč.

»Alo, otroci,« je pričel, »zdaj pojdem od tod — in pridni bodite! Mladi ste še, ne razumete, kaj se pravi živeti, ne verujete besedam, ki vas svare in opominjajo! Ne imejte previsokih ciljev, in ne prevročih želj!«

»Kako čudno govore oče,« je sunil Tine Anico s komolcem. Ta ga je pogledala in ni nič rekla. Slavko je šel zadaj, molče in prihuljeno.

Sredi ceste je Cene obstal. Pogledal je vse tri, vsakega posebej, dolgo in natančno in dejal je skoro svečano: »Vrnite se zdaj! Pridni

bodite! O Veliki noči se vidimo spet.« Prijel je vsakega za roko in ga poljubil na čelo.

»Zbogom!« je dejal.

»Pozdravite mamó!« so zaklicali vsi.

»Srečno se vozite!« je dejala Anica.

»Pišite vse novice,« je dejal Tine.

»Pa pošljite še kaj!« je rekel Slavko.

»Srečno, otroci! Idite zdaj!« je dejal Cene in gledal za njimi. Gladil je brado in mislil:

»Kako čuden sem! Odkod ta nežnost do otrok? Niso je vajeni in jaz je nisem vajen. Skoro me je sram. — Pa — zdelo se mi je,

kakor — kakor da jih vidim zadnjikrat in jim govorim zadnje besede. Saj sem jim pa tudi govoril kakor na smrtni postelji! Mislijo si lahko, da sem bil pijan! Ha-ha, to je menda posledica tega zbadanja v prsih — in pa — seveda —! Pri izpovedi sem bil! Zato sem navdahnjen tako! Če bi bil čas, — škoda, da ga ni! Vrnil bi se in bi izpili vsi skupaj liter vina. Norec sem. Ti presneti Cene ti!« se je smejal. Pa prenehati je moral. Zaskelilo ga je v prsih, da je kar zaječal in se ugriznil v ustnico.

(Nadaljevanje prihodnjič.)

MILAN SKRBINŠEK:

SLOVENSKO GLEDALIŠČE V TRSTU V SEZONI 1918/19

KO pišem to poročilo, delovanje tržaškega slovenskega gledališča še ni čisto prenehalo, kajti odigravajo se v tem prvem tednu junija še zadnje predstave v prid celotnega igralskega osóbjá, ki jih hočem úvrstiti v število onih rednih sezonskih, ker se vrše ravno tako v okviru »Dram. društva« in to še pod istim odborom in z istim ansamblom ter pod istim artističnim vodstvom. In kakor se je oficijelna sezona končala z izvirnim slovenskim delom — igrali so se prvič na slovenskem odru Ivan Cankarjevi »Hlapci« — tako bo tudi ta posezonski teden zaključila izvirna drama, ko se uprizeri v prid Cankarjevega spomenika, šestič njegova drama »Kralj na Betajnovi«.

Če štejem torej te predstave k vsem ostalim sezonskim, bo moglo bilježiti »Dramatično društvo« v letošnji sezoni v celem 97 predstav. Gotovo lepo število, posebno če se še pomisli, da je bilo gledališče vsled vojnih razmer za mesec dni zaprto. Med temi 97 predstavami je sezonskih novitet 31, in sicer 12 izvirno slovenskih, 1 hrvatska, 2 ruski, 1 švedska, 1 danska, 2 italijanski, 10 nemških in 2 madžarski. Slovenske novitete se porazdele med 7 avtorjev: Cankarjevih je 5, z eno so zastopani: Kristan, Funtek, Finžgar, Kmetova in Ogrizek, z dvema Jurčič-Govekar. — Pisatelj v splošnem je prišlo na oder 25, in sicer: 7 slovenskih, po 1 hrvatski, švedski in danski in 9 nemških. Po številu predstav je bilo 50 slovanskih (42 slovenskih, 3 hrvatske in 5 ruskih), 24 nemških, 8 madžarskih, 6 italijanskih, po 3 švedske in

danske, 2 slovensko-rusko-nemška večera in 1 slovensko-nemški.

S tem je bil osvetljen statistično sistem, po katerem sem vodil oziroma želel voditi to sezono. Nisem mogel uresničiti docela svojega načrta, in to iz različnih vzrokov, ki so ležali zdaj v tehniških ovirah, zdaj zopet v tem, da se je moj načrt nekolikokrat križal z onim odbora, ki je posegel vmes v skrbi za finančni procvit, ki je seveda predpogoj za uspešno delovanje vsakega gledališča, ki je odvisno od obiska.

Vendar pa moram ob tej priliki izjaviti, da me je odbor v glavnem razumel v mojem stremljenju in mi šel v tem oziru vedno povsod rad na roko. In tako sem v splošnem tudi dosegel, kar sem hotel: slovensko gledališče naj bo res slovensko in kulturni zavod, ki vzgaja v estetični in etični smeri. Da sem skušal uresničiti ta svoj program, na to kaže statistika, ki pravi, da je bilo več ko polovica predstav slovanskih in od teh 84 odstotkov slovenskih, in da je med 31 sezonskimi novitetami bilo 17 dram, 4 komedije, 4 narodne igre in samo po 2 veseloigri, burki in groteski. Pomembno je tudi, da so se ponavljale nekatere drame po petkrat, da, Cankarjev »Kralj na Betajnovi« je dosegel celo število šestih predstav, in da sta se obe burki, ki sta zašli čisto po nepotrebnem na tržaški oder, odigrali ena le trikrat in druga celo samo dvakrat. Čisto posebno stališče zavzemajo seveda narodne igre, ki jih je obiskovalo ponajveč okoličansko občinstvo, in ki so se ponovile po

štiri do sedemkrat. Kar se tiče obiska narodnih iger je značilno in razveseljivo dejstvo, da je bil največkrat ponovljen »Deseti brat«, ki sicer tudi nima nikakršnih posebnih vrednot, a je vsaj prost onih surovih scen pretepanja in operetnih primesi. Najbolj razveseljiv pojav pretekle sezone pa je gotovo, da sem mogel uresničiti svoj načrt, s katerim sem prišel že v Trst — ciklus izvirnih slovenskih del, ki bo štel s šesto ponovitvijo »Kralja na Betajnovi« 16 predstav. Veliko ljubezen tržaškega občinstva do izvirnih slovenskih del sem spoznal prvič ob priliki prve uprizoritve gori imenovane Cankarjeve drame dne 11. januarja t. l., ki sem jo uprizoril v spomin in proslavo pred mesecem dni umrlega našega največjega pisatelja. Gledališče je bilo nabito polno, in razpoloženje resno in svečano. To razpoloženje je še povišalo kratko začrtano predavanje Marije Kmetove o umrlem pisatelju. Igralo se je tisti večer posebno dobro, in odobravanje je bilo prežeto od ljubezni do vsega, kar je naše.

Kakor rečeno sem torej v splošnem mogel uresničiti svoj program. Ali sezona bi bila mogla biti še vse drugačna, če bi ne bile nastale ovire, povzročene po svetovno političnih razmerah, ki so sprva otežkočile in pozneje čisto onemogočile tržaškemu odru naslanjati se v izberi repertoarja na arhiv in garderobo ljubljanskega narodnega gledališča. Posledica tega je bila, da se mnogo dramatičnih del, ki sem jih imel na svojem programu ni moglo uprizoriti na tržaškem odru. Manjkalo je na ta način predvsem zadostne raznoličnosti, kajti, navezan na reven tržaški arhiv in garderobo, nisem mogel uprizoriti n. pr. kostumnih iger, kakor Jurčičevega »Tugomerja«, Gogoljevega »Revizorja«, ne Shakespearea in ne Moliereja in tudi ne starih klasikov. In tako so morala izostati med drugimi predvsem sledeča dela: »Hamlet«, »Beneški trgovec«, »Otelo«, »Tartuffe«, »Namišljeni bolnik«, »Georges Dandin«, »Edip«, »Antigona« itd. In ta pestrobojnost ni le mikavna sama na sebi, temveč je naravnost potrebna z ozirom na vzgojo igralcev in občinstva. O tem bi se moralo izpregovoriti na dolgo in široko, ali tu ni prostora za to. Naj opozorim le na različni slog igranja, ki ga zahtevajo Ejshil, Shakespeare in Moliere vsak sam zase. Ali tudi v modernem repertoarju ni bila mogoča tista pestrost, ki bi bila potrebna. Opomogel sem

si nekoliko z lastnimi prevodi, ki sem jih dovrševal sproti, tako Petrovičev »Mrak«, Ibsenove »Strahove«, Schönherrjevega »Ženo vraga« in Wildgansovo »Uboštvo«. — Zelo rad bi bil seznanil tržaško občinstvo intenzivneje z Ibsenom in prav posebno s Strindbergom ter z modernimi francoskimi dramatikami, od katerih imam predvsem v mislih Courtelina.

Velika škoda za naša gledališča je bilo od nekdanj dejstvo, da se je našel le redkokedaj človek, ki bi bil prevajal iz slovanske in posebno iz ruske dramatične literature. Toda vsaj zdaj smemo z gotovostjo upati, da bo v tem oziru drugače, saj je bilo precej takšnih naših ljudi v večletnem ruskem ujetništvu, ki so se tam zanimali za literaturo v obče in za dramatično še posebej, in pričakovati torej ni le, da so prinesli iz ujetništva že zvršene prevode seboj, temveč da bodo tudi v bodoče pridno prevajali. Potreba je velika. Ali tudi iz poljske in češke dramatične literature je bilo dosedaj vse premalo del na naših odrih. Naslanjali smo se vse preveč na repertoar nemških gledališč. To bo sedaj seveda drugače. Tu v Trstu sem v tem oziru storil, kar je bilo ob opisanih razmerah in sredstvih mogoče, vendar pa bi bil rajši nadomestil nemške novitete z drugimi.

V prvi polovici sezone seveda sploh ni bilo mogoče misliti na uprizoritev del, ki zahtevajo mnogo obojja, kajti ansambl je bil zelo majhen. Poklicni igralci smo bili samo trije: Skrbinšek, Paulinova, Martinčević in jaz. Poleg teh so bili angažirani še Kavčičeva in Gradišarjeva in Kralj, ki so se zavezali biti ves dan na razpolago, in so tako stopili v vrsto poklicnih igralcev, ter Železnik, Silova, Bukovnik, Požar in Vončina kot diletanti, ki so bili obvezani prihajati samo ob večerih k vaju. Z ozirom na vse prej omenjene težkoče in ta revni ansambl tudi ni mogel biti pričetek sezone bogve kaj obetajoč. Pozneje, ko so se jeli vračati iz vojne še drugi nekdanji dolgoletni diletanti tržaškega gledališča, se je ansambl od tedna do tedna večal. Priglasilo se jih je razveseljivo število k sodelovanju, in kar mi je bilo posebno dobrodošlo, ljudje iz inteligentnejših krogov, med temi učitelji in višji srednješolci. In tako sem dobil v ansambl diletante, ki so mnogo pripomogli k uspehom predstav, eni s svojo nadarjenostjo, drugi z dobro voljo in s svojim navdušenjem

za stvar. Naj imenujem med temi po abecednem redu predvsem Bratuža, Gabrščika, oba Široka, Terčiča, Vovkovo, ter Mezgečevo in Šimenca, ki ju je »Dramatično društvo« pozneje angažiralo predvsem s čisto nesebičnim namenom, da podpira dva z izrednim glasovnim materijalom obdarjena mlada slovenska pevca, ki bosta čez čas po temeljiti izobrazbi glasu gotovo še v ponos našim odrom. Pokazala sta se tudi kot prav posebno nadarjena igralca. Z vedno večjim porabljenim ansamblom se je seveda nivo predstav vedno bolj in bolj dvigal in dosegel končno višino, ki je navdajala vse, vodstvo, občinstvo in kritiko z velikim zadovoljstvom. Očividci so stavili tržaški oder ne le ob bok, temveč celo nad ljubljanskega, kar se tiče vrednosti umetniškega hotenja in ustvarjanja.

Izmed imenovanih sodelujočih so prišli Mezgečeva, Gradišarjeva, Vovkova in oba Široka preko moje dramatične šole, ki se je pričela nekaj tednov pred pričetkom sezone, na oder. In tu se dotaknem točke, ki je zame ena najbolešnejših v pretekli sezoni. Vodstvo vsakega gledališča ima poleg svoje prve dolžnosti, da vodi sezono po zgoraj začrtanih principih, tudi še drugo važno dolžnost — vzgojo naraščaja. Ves ustroj gledališča bi moral biti torej takšen, da bi preostajalo artističnemu vodji tudi zadostno časa za pouk v dramatični šoli. Žal, to preteklo sezono ni bilo mogoče. Seveda ne leži krivda nikjer drugod, kakor v razmerah, ki niso tega dovoljevale. Angažiranega bi moralo biti toliko igralskega ansambla po poklicu, da bi se mogle zasesti vse važne vloge samo z njimi, tako da bi se mogla vršiti razun generalne vaje večina vaj čez dan, ne pa, da je režiser pri naštudiranju dramatičnega dela navezan predvsem na večerne vaje, ker ima šele tam vse igralce, in da ni tako oder niti en večer v tednu prost in na razpolago za dramatično šolo. Če bi mogli gojenci prihajati čez dan v šolo bi bila stvar rešena, a to ni mogoče, kajti obiskovalci dramatične šole pripadajo najrazličnejšim slojem in je večina njih čez dan zaposlena v

svojem poklicu ali vezana kako drugače. Ker oni predpogoj letos torej ni bil dan, je bilo čisto izključeno, da bi se bil mogel v dramatični šoli, ki se je tako lepo započela in je žela ob svoji javni produkciji neposredno pred pričetkom sezone čisto izredno odobravanje, tekom sezone nadaljevati pouk, kajti vsi večeri so bili neobhodno potrebni za vaje, ki so se vršile navadno pozno v noč, mnogokrat celo čez polnoč do ene in dalje. Škoda je bila velika, kajti bilo je v dramatični šoli precej dobrega, deloma izredno dobrega materijala. Ali tudi za celotni ansambl bi bila dramatična šola velike važnosti, kajti ena najboljše slabosti slovenskih predstav, naj si bo v Trstu ali drugod, je jezikovni nedostatek, ki bi se mu moglo opomoči s poukom v dramatični šoli, katero bi morali obiskovati tudi člani ansambla. Nimamo sicer še določenega enotnega oderskega jezika, ki ga je treba na vsak način ustvariti, a vendar bi se lahko dosegla v toliko enotnost, da bi se navajal igralski ansambl v dramatični šoli vsaj k fonetično pravilni izgovorjavi slovensčine. Pri vajah za to ni časa, ker tu mora biti igralčev materijal, čigar del je tudi jezik, že prepariran v toliko (pravilni — oderski — jezik), da lahko režiser in igralec z njim ustvarjata. Pri vajah za to torej sploh ni časa, prav posebno pa še ne pri naših gledališčih, kjer je število vaj že samo po sebi pre-majhno.*)

Seveda nisem mogel pustiti zategadelj jezikovne strani docela v nemar in storil sem vse, kar se je dalo v tem oziru pri danih razmerah doseči. Našel sem koncem sezone, pričeni s Cankarjevim »Pohujšanjem v dolini Šentflorjanski« praktično tudi problem izgovorjave brez l-kovanja, upajoč, da se vname v javnosti o tem kakšna debata. Pa se ni oglasil nihče. Še kritika ni izpregovorila niti besedice o tem. Privatno sem imel edino z dr. Ivo Šorlijem o tem vprašanju kratek razgovor. Znano je, da je svoj čas Oton Župančič kot dramaturg ljubljanskega gledališča hotel uvesti to izgovorjavo na slovenski oder, in se je takrat po dnevnikih razpravljalo o njej. Župančič je tudi v javnem predavanju obrazložil svoje mnenje o tej stvari. — Pričeli smo torej z uprizoritvijo prej omenjenega dela z izgovorjavo na »u« in smo tudi vztrajali

*) Milan Skrbinšek: »Moderna režija in tržaški oder«, 7. in 8. štev. »Njive«.

pri njej do konca. In reči moram, da se je nam igralcem brez izjeme radi svoje polnozvočnosti in sorodnosti z vsakdanjo govornico zelo priljubilo. Sprva se je temu ali onemu sicer nekoliko upirala, a izkazalo se je, da le radi svoje novosti. Tekom zadnjih predstav smo se je posluževali z užitkom.

Danes, ko zaključujem to svoje poročilo o letošnji sezoni, se je tudi ob priliki zadnje predstave že zadnjič zagrnil zastor. Na binokostni pondeljek, dne 9. t. m. se je uprizorila šestič drama »Kralj na Betajnovi«, v prid Cankarjevega spomenika.

FERDO KLEINMAYR:

PRIRODA V BOGOSLUŽJU IN BAJESLOVJU PRVOTNEGA ČLOVEKA

(Nadaljevanje)

JULIUS HART, po katerem posnemam sledeče podatke, trdi, da je svet, kakor obstoja v naziranju primitivnih človeških plemen, svet čarovništva in pretvarjanja, in da je njihova vera, vera v čarovništvo, kakor je bil tudi čarovnik prvi svečenik človeštva.

V ta svet je prvotni človek veroval kot v resnico. Nam se ta svet sicer zdi povsem pravljčen; njemu se ni zdel, ker prav tako ga je on videl, občutil, tako si ga je zamislil. Njegovo znanje o živalstvu popolnoma odgovarja njegovi živalski religiji. Veda in vera si na tej stopnji ne nasprotujeta. Zvezde so mu živali, in živali so mu zvezde, so v istini ne samo pomenijo.

Prvotni človek namreč ne pripoznava meje med človekom in živalijo, on ne loči človeškega rodu od živalstva; ta stroga ločitev je nastopila mnogo, mnogo kasneje. Ali tudi meje med »živo« in »mrtvo« narodo ni v njegovem naziranju. Zato se pa po njegovem more človek pretvoriti v žival, rastlino ali reč, oziroma se more žival, rastlina ali reč pretvoriti v človeka. V vseh narodnih plemenih srečamo vero v likantropijo t. j. v bitja, ki so pol človek pol žival, ali rastlina. Ni treba daleč iskati, saj se je ta vera do zadnjega ohranila celo med priprostimi sloji evropskih plemen. Kdo se ne spominja ob tej priliki slovenskih »psoglavcev«, »vodomecev«, »povodnjih mož«, raznih vil itd., ki vsi nosijo dele živalskega telesa, ali pa vsaj znake istega. Znak je to, da tudi naši pradedje niso strogo ločili človeka od ostalega živalskega sveta. Saj so prvotnemu človeku bili človek, žival, rastlina itd. lečasna oblika neke čarovniške sile. Ta čarovniška sila ima nad človekom moč osobito v spanju (»mora«), med katerim ga lahko

spreminja v razna bitja. Ob smrti pa izide iz njega ter se pretvori v nove živalske in rastlinske oblike, ali pa blodi po svetu kot pošastna senca, kakor n. pr. »božek« t. j. duh preminulega deda med našimi slovenskimi pradedi.

Prvotni človek toraj ne obožuje živali same na sebi, ne obožuje je, ker sluti v nji individualno dušo, ne obožuje je, ker je morda močnejša od njega; temveč on obožuje neko mnogoliko, sestavljeno bitje, ki se pretvarja iz ene oblike v drugo, obožuje kot boga silo pretvarjanja, ki se vsepovsod v narodi pojavlja. Žival spoji s človekom v novo dvo-liko bitje v žival-človeka, v človeka-žival, in to bitje potem obožuje, ker je nekaj višjega negoli žival.

To se posebno jasno opaža pri takozvanih živalskih plesih prvotnih plemen. Pri teh plesih si plesalci nadevlejo različne, često prav umetniško izdelane živalske krinke. S to krinko meni prvotni človek pridobiti si čarovniško moč, da se pretvori v višje bitje ter s tem zadobi oblast nad ono živalijo, katere znake nosi krinka. In za to gre slednjič tudi; saj je bil prvotni človek lovec.

Ko človek umre, preide po nazorih primitivcev v praset, kjer bivajo prabitja, mnogolike prikazni, med katerimi je živalska oblika najčesteje zastopana. Če je prvotnemu človeku že tukajšnji svet pravo pravljčno kraljestvo, je pač naravno, da ga praset v čudovitih delih in začaranjih še prekaša. Praset je pozorišče vsega stvarjenja, in ker je prvotni človek izbiral svoje bogove izmed živalstva, je pač naravno, da pripoveduje o živalih, ki so ustvarile svet.

Kako si predstavlja stvarjenje sveta? Prvotni človek ne izhaja s stališča, da v »začetku« ni bilo ničesar, temveč mu je v začetku

bilo vedno že nekaj, neka megla, neka voda itd., iz katere snovi nastane vse drugo potom čarovniške moči pretvarjanja, ki jo posedajo razna prabitja. Ta prabitja ustvarjajo iz snovi ali pa iz svojega lastnega telesa svet in vse ostalo na njem.

Vsako prvotno pleme ima svojega praočaka, iz katerega je izšlo. Ta praočak je ponajveč žival ali tudi rastlina. Podobo te živali časti in nosi vsako pleme kot svoj grb ali »totem«. »Totem« je znak pripadnosti k gotovemu plemenu, in totemizem igra veliko ulogo v socialni organizaciji primitivnih plemen.

Iz tega nam postane jasno, v čem obstoja bistvo živalske basni, iz katerih idej je prvotno izšla. Živali v basni so bajeslovna prabitja, veliki čarovniki, stvarniki zemlje in vseh stvari, one so sveta »totem«-bitja, žival, človek in bog hkrati. In kar one v basnih uče, to je prvotnemu človeku svet, božji nauk.

V ospredju vseh živalskih bogov stoji kača. Kako je prišla kača do te časti ni težko uganiti. Njen strup je znak moči, razcepljenost jezika je znak dvojnosti bitja, levitev kač je znak pretvarjanja; njeno bivanje na suhem in v vodi, njen na plamen spominjajoč gib, vse to je povzročilo, da je prvotni človek ravno v kači videl največjega čarovnika, da je dvignil kačo nad sebe. In ne da se niti danes utajiti, da nas pri srečanju kače, in tudi najnedolžnejše, spreleti neki poseben občut, ki mu ne vemo razlage, ki pa ima svoj izvor ravno v onem primitivnem naziranju, in smo ga nevede podedovali, kakor je menda strah, ki ga večina otrok občuti pri srečanju psa, tudi iz pradobe človeškega bivanja podedovan občutek.

Kača je torej najstarejše božanstvo, kačji kult je najstarejša religija. Kača nastopa v verstvu skoro vseh prvotnih plemen, oziroma zmaj, ki ima poleg kačjega telesa tudi še druge živalske ali človeške znake in lastnosti. Kača igra svojo ulogo v najvišjih religijah, pomenila je svetovno dušo, ali svetovno prabitje ali praset sam. Kača se sama raztrga ali pa razpoči, in iz nje nastaneta nebo in zemlja. In bajka o velikem boju s kačo ali z zmajem je temeljni motiv svetovnega bajeslovja, povsod jo srečamo v tej ali oni obliki.

Tudi nauk o stvarjenju sveta (kozmogonija) priča, da si je prvotni človek vso narodo razložil potom pretvorbe. In na ta način se da

tudi vse razložiti. Nam je seveda ta temeljna ideja verstva in svetovnega naziranja prvotnega človeka povsem tuja. Nam, ki iščemo povsod prirodni zakon in zakonito vršenje, se vidi tako naziranje povsem pravilno. Vendar nam ne more biti antipatično. Če namreč dobro premislimo, zdi se nam, kakor bi prvotni človek nekako slutil današnjo našo descendenčno teorijo.

To naziranje in z njim združeno živalsko bogočastje je dolgo obvladalo človeška plemena. Jedva prvi žarki vede so ga omajali. In bilo je zvezdoslovje ona veda, ki je dvignila, sloneča na moči matematičnega mišljenja, človeštvo za eno stopnjo višje ter mu podala novo vero, vero v svetlejša božanstva, v zvezde. Seveda se staro bogočastje ni kar tako udalo. Boj je bil hud, in sklepali so se kompromisi, tako da nosijo novi solnčni in zvezdni bogovi začetkoma še prav različne sledove svojega razvoja iz živalskih bogov. Vendar zadobivajo polagoma povsem človeško podobo, postanejo povsem antropomorfní. Ali ne povsod.

V enem in istem narodu opazimo oba kulta, ki hodita vzporedno, n. pr. pri Egipčanih. Prosvetljeni krogi so si že ustvarili globji in čistejši nazor o božanstvu, široka ljudska masa pa še vedno časti živalske bogove, veruje v pretvarjanje in v »preseljevanje duš«.

V židovskem narodu se razvije strogo monoteistična verska ideja. Ali znano nam je iz Svetega pisma, da so morali duhovniki že od vsega početka in pozneje ostro postopati proti živalskemu bogočastju, ki se med ljudstvom vedno pojavlja, ter često tudi njegove kralje pridobiva na svojo stran. (Mojzes — zlato tele; častenje »Bala«!) Drugod pa se je ohranil živalski kult kljub vsemu monoteističnemu stremljenju do danes, n. pr. med Indi. Stari Grki so zasmehovali živalski kult drugih narodov, ali tudi njihovo bogočastje in bajeslovje ni brez sledov tega kulta. V grški mitologiji srečujemo često dvolika bitja, čujemo o pretvarjanju ljudi v živali in rastline in obratno, da celo najvišji njihov bog Zevs se često pretvori v žival. Kipi njihovih bogov so sicer povsem antropomorfní, vendar stoji poleg njih čestokrat žival.

Če zasledujemo razvoj pojmovanja o božanstvu od prvega početka sem, opazimo sledečo lestvo:

1. človek obožuje živo žival;
2. človek obožuje podobo živali, ki si jo je sam izdelal, in ki nosi povsem živalsko obliko;
3. vpodobljeni bog kaže hkrati človeške in živalske oblike;
4. vpodobljeni bogovi imajo povsem člo-

veško podobo, ali žival stoji poleg njih in igra ulogo v bajeslovju, kakor se tudi še časte »svete« živali.

Jedva znanstvena zoologija zatre slednjo sled živalskega bogoslužja.

(Dalje prihodnjič)

PREGLED

Glasbeni.

Javna produkcija gojencev Glasbene Matice v Trstu.

Vse leto en sam učitelj; g. prof. Topič. V začetku leta 40 učencev, naraslo med letom na 117. Poleg šole pričel izprva s kvartetom, ki je nastopil po 7 tednih pri »Glasbenem večeru«. Ustanovil orkester, po treh mesecih koncertiral. Poučeval vijolin, klavir, petje in skupine po 10 do 12 ur na dan. V zadnjem trenutku zbral svoje sile, da omogoči »produkcijo«. — »Produkcija« je bila vsestransko zanimiv večer. Vzpored obširen in stopnjujoč se od neznatnih začetnih stvari do resnih skladb. Na drugi strani stopnjujoča se sposobnost . . . Pestra slika proizvajalcev od najmanjših do največjih; vsi mogoči temperamenti in skladbe primerne učenčevemu naturelu. V dvorani precej občinstva in zanimanje za vsako točko s tako prisrčnostjo, kakor da bi bili vsi ena sama velika družina.

Toča, ako bi bilo na tej naši zemlji vse zares tako lepo, ne bi stanovali bogovi več nad oblaki; in možgani, ki niso vajeni poprečnih rodoljubnih sodb in čudnih slavospevov v dnevnikih, temveč stroge ocene in stvarne, rodijo včasih misli, ki se ne skladajo z vsem in so vendarle vredne pomisleka in uvaževanja.

Ze beseda »produkcija« je nesrečno izbrana, povedati hoče, da se bodo učenci »producirali«. Kjer gre za kako osebnostno ambicijo je produciranje na mestu, ali pri umetnosti ne. Dosti boljša je beseda eksperiment, kakor rabijo na konservatorjih. Pri nas pride sedemleten otrok na oder, zagode neko mičkeno polko, aplavzov ni konca, in hitro velike šope rož in otrok se priklanja in napol poklekne, kakor je nekdanji videl Cirilo Medvedovo . . . ko se je zadnjič »producirala« v Trstu. Taka deklica ne pride po taki poti nikoli do umetnosti; kajti umetnost in svetost gresta vzporedno, pa jako daleč od puhlosti in daleč od »produciranja«. Na konservatorjih so končni eksperimenti le za povabljenca, in tako bi lahko bilo marsikaj dovoljenega, kar pri javnem ne more biti. In vendar se tam ne smejo nuditi gojencu ne cvetlice ne darovi, niti ni dovoljeno ponavljati skladbe, pa naj doseže proizvajalec še tako priznanje ž njo. Da je edino tako prav, pa spoznamo tudi iz priprostega dejstva, ko niso pri nas dobili zares najboljši gojenci niti ene cvetke . . .

Številka 1, 2 in 3.

Vzpored je bil dovolj dolg, da bi se tak eksperiment razdelil v dvoje: Takega, kjer nastopajo mali, da razveselijo svoje stariše; to je bolj internegega pomena za šolo samo; in v drugi eksperiment, kjer nastopajo tisti, ki se ne pečajo več s polko, mišjim plesom in plesom.

Te deklice so pa nastopile zelo pogumno. Tu se je opazilo, da je klavir pretrd in da ni za koncert; s časom bo treba — vsaj na posodo — »Bösendorfer«.

Št. 4. Ko je g. profesor vendarle vijolinist, je čudno, da so tu pretežno klavirske ločke. Skladbica igrana že v pravem tempu, četudi zaradi »arpeggia« pretežka za izvajalca. Nobena skladba ni pisana za vajo.

Št. 5. Finejša skladba, podana precej gorko.

Št. 6. Program se stopnjuje od skladbe do skladbe, med eno in drugo kontrast. Ta je melanholična kakor deklica, ki jo igra.

Št. 7. Mali Rupelj je na poti do umetnosti, zares.

Št. 8. Prva skladba zelo fina, radi drobnejše razdelitve prve stopnje (spev v drobnih notah) razumljiva le tistim, ki se pečajo z glasbo. Grieg pa posnema ptičko, skladba je zelo prisrčna. Igralka ima mehko tehniko.

Št. 9. Ta sentimentalni valček je idealiziran ples, zelo lep in zaigran s čuvstvom.

Št. 10. Dasi nekoliko škriplje, se zato ni treba ustrašiti; Schubert ima pa v sonatini nekaj moškega in krepkega in zopet mehkega, kar pa ni prišlo do izraza. Za skladbo je škoda. Tisti večni tremolo je neko bombastično sredstvo, ki je neprestano v zlorabi. Madrigal priprosta sentimentalna skladba, že boljše izvajana, ker ni nastop več tako nervozen in boječ.

Št. 11. Album je odprt, v njem suha roža, ki vam jo je dala nekdanji ljuba znanka in lep spomin.

Št. 12. Igračica v gracijoznem slogu, lepo podana.

Št. 13. Da se klasična glasba tako zelo zanemarja, in če se ravno porabi, smatra le za vajo, je velika in splošna bolezen vseh, ki vidijo v tehniki svoj ideal. Raffovo kavatino je treba razumeti nekoliko drugače, posebno v sredini tiste splošne dvige (»Generalauftakt«). Tehnično je bilo tudi to podano prav.

Ob koncu prvega dela vzporeda so izročili mojstru v priznanje lep venec s trakovi.

Št. 14. Drugi del vzporeda je bolj dostojanstven. Pričenja z Rahmaninovim preludijem: ruska sila in strast. Podan dostojno. Od tu dalje pa ima vse bolj značaj resnega koncerta.

Št. 15. Dva koščka za vijolin, oboje zaigral mali Rupelj zelo dobro, kaže da je med vsemi vijolinskimi učenci najbolj talentiran; zanj velja isto, kar bom omenil pri št. 18.

Št. 16. Obe skladbi lepi in lepo podani.

Št. 17. Tisti andante izvajan lepo, Ida Peric tiha, mirna in zelo marljiva.

Št. 18. Izvajanje je doseglo z Dvořakovim Slovanskim plesom višek. Pegan Zorica in Štular Dušan, oba zelo marljiva, oba zelo razvita, a vendar ima ta fant tak talent, da je najboljši učenec. Vidi se, da bo to njegov življenjski poklic, in da bo velik po našem svetu in v tujini. Ta cilj pa tirja še več nego mu more dati danes naša Matica, kajti za take učence bi morali vse učenje razdeliti v tri

stopnje: 1. v tehnično; 2. v teoretično in 3. v estetično (t. j. umetniško). Za vsako izmed teh bi morali imeti posebnega specialista. Pri vijolinu zopet za 1. in 3. stopnjo specialiste. A kako to doseči? Matica se bo povzpela tako visoko samo tedaj, ako bodo vsi slovenski stariši pošiljali rajši k Matici svoje glasbene izobrazbe željne otroke kot pa k privatnim učiteljem in na konservatorije. Matica bo tudi načrt izenačila z načrtom na konservatorijih, da se prilagodi našim razmeram in ne ljubljanskim, ki so vse drugačne. Matica rabi dosti učencev, potrebuje plačila in podpore ker potrebuje dobrih učiteljev, ki ne morejo in ne smejo stradati. Danes je naš zavod v hujski stiski kot kedaj, kajti veliko število gojencev ga bo zapustilo, da se preseli v Jugoslavijo. Naj velja to kot apel na vse, ki lahko pomorejo, kajti ta večer je bil priča, da se tukaj dela z nadčloveško močjo — zlasti v zadnjih točkah, kjer sta nastopila že imenovana gojenca in tudi Rupelj Mirko. Naj se to torej pošteno uvažuje.

Ivan Grbec.

Socijalni.

Gilberto Senigaglia. — Dne 5. t. m. je preminul v Trstu kot žrtev svojega poklica v najlepši moški dobi mozh visoke naobraženosti, neumorljive delavnosti ter nadvse plemenitega srca, ki je dolgo vrsto let deloval in se boril za prospeh proletarijata — dr. Gilberto Senigaglia. Par dni pred smrtjo je na bolniški postelji narekoval še slednji pozdrav delavskemu ljudstvu ter ga sklenil s temi besedami:

»Objemam vse sodruge v tvornici in na polju in jim zatrjujem, da če mi more kaj olajšati to bridko ločitev, potem je to bližina uresničenja naših stremljenj, ki bodo priznana tolikim.«

Štejemo si v dolžnost, da pozdrav umirajočega bojevnika za pravice zatiranega proletarijata pošljemo ven na naša polja, med naše bedne ratarje, da tudi nam nada, ki je osvetlila zadnje hipe njegovega življenja, ne ugasne v prsih.

Pogreb se je vršil 7. t. m. ob ogromni udeležbi. Delavstvo je že zgodaj zapustilo stroje. Zbrala se je tisočglava množica pred hišo žalosti, in slednjič se je pričel premikati izprevod — pravi pregled širokoplečatih zavednih delavskih bataljonov — proti pokopališču.

Gospodarski.

Protidraginjsko gibanje. — Po vsej Italiji, toli v velikih industrijskih središčih, kolikor v manjših krajih, je začelo veliko ljudsko gibanje proti obstoječi neznosni draginji živil in nujnih potrebščin. Gibanje, ki zasleduje direktni cilj, da se dosedanje cene znižajo na polovico in še nižje, je zadobilo tuintam zelo ostre oblike. V splošnem je imelo trenoten uspeh vsepovsod, kjer se je pojavilo. Vprašanje pa je, jeli se bodo po gibanju nastale razmere tudi nadalje vzdržale. Vzrok draginje je znan: vojna. — Vzrok vojne je tudi znan: pohlepnost kapitalističnega imperijalizma. — In prav do sem mora početi zavedno delo odločnega proletarijata, ako hoče za vselej izkoreniniti zlo, ter si pridobiti garancije tudi za bodočnost. Sedanje gibanje pa stremi v prvi vrsti za tem, da se ljudstvo otrese onih pijavk, ki jim ni dovolj, da so ga izžemale skozi vsa vojna leta, onih kramarjev in prekupčevalcev, ki hočejo s svojo »svobodno« trgovino popolnoma upropastiti izmzgane delavske sloje, ki jim pa ti sloji nočejo več znašati na kup bogata sredstva

za njihovo razkošno življenje. To je odločen korak, ki mora roditi zdrave posledice, reši pa le del vprašanja, zato ga morajo spremljati i nadaljni koraki, ki naj prinesejo gospodarsko osvoboditev delavskih slojev. —m—

Popravek. V 8. šte. „Njive“ je popravit v osnutku „Po turi“ na str. 116. v 2. koloni, 15. vrsti „bog“ v „Bog“. V pesmi „Iz plavžev“ je ločiti prve štiri verze v drugem odstavku od ostalih. Dalje je toli pri osnutku „Po turi“, kolikor pri omenjeni pesmi tiskovna napaka v imenu pisatelja, ki naj se popravi v: Stano Kosovel. — V 9. šte. „Njive“ na str. 141. naj se glase prvi trije stih 2. odstavka „Želzne pesmi“ kakor sledi:

„Iz dimnikov vije se žalen flor,
pod dimniki se jezi nestvor,
ne zdravja, ne mišic, mesa, ne krvi itd.

Tudi tu je popravit pesnikovo ime v: Stano Kosovel.

TRST □ **Guglielmo Weiss** □ PROSEK
Valdirivo 23 □□□□□□□□□□ Telefon 29-78
priporoča svojo

KOLOSALNO ZALOGO

italijanskih belih in črnih vin, ter pristnih dalmatinskih in domačih prve vrste. Odjemalcem na deželi priporoča poleg rečenih vin tudi najfinejši pelinkovec in žganje po konkurenčnih cenah v obširnem

skladišču na Božjempolju pri Proseku

Tržaška hranilnica in posojilnica

registrovana zadruga z omejenim posojstvom
Trst, Piazza Caserma št. 2, I. nadstr.

(v lastni hiši) vhod po glavnih stopnicah.

POSOJILA DAJE na vknjižbo, na meniec ter na zastave in amortizacijo za daljšo dobo po dogovoru
ESKOMPTUJE TRGOVSKE MENICE.

HRANILNE VLOGE sprejema od vsakega, 3%
če tudi ni ud, in jih obrestuje po

Večje stalne vloge na tekoči račun po dogovoru.

Rentni davek plačuje zavod sam. Vlaga se lahko po eno krono, ima varnostno celico (safe deposits).

Uradne ure: od 9 do 13. Telefon 952
Izplačuje vsak delavnik ob uradnih urah.

TRGOVSKO - OBRTNA ZADRUGA V TRSTU

registrovana zadruga z omejenim jamstvom

ulica Sv. Frančiška Asiškega 20, II. nad.

sprejema hranilne vloge
od L 1 dalje.

Trgovcem otvarja tekoče čekovne račune. — Posoja hranilne pušice na dom. — Rentni davek plačuje iz svojega.

Daje posojila

po najugodnejših pogojih na vknjižbe, na osebno poroštvo, na zastave vrednostnih listin.

Uradne ure vsak dan izvzemši
nedelj in prasnikov od 8 do 1

ČEVLJARNICA JOSIP KOLENC

TRST

VIA COMMERCIALE ŠT. 14, I.

izvršuje vse v njeno spadajočo
stroko najsolidneje in najceneje.

Vsi in od **povsod**, ki prihajate v Trst: zasebniki, trgovci, župani, uradniki i. t. d. izvolite se oglasiti v moji trgovini in nakupite česar potrebujete na drobno ali na debelo.

Kam pa naj bi šli drugam?

Sprejmite moje srčne in domače pozdrave!

Na svidenje?

J. ŠTOKA - TRST

ULICA MILANO ŠT. 37
(prej Molino piccolo 19)

založna knjigarna, trgovina s papirjem, zaloga vseh pisarniškiških predmetov i. t. d., cigaretnih papirčkov, vseh vrst i. t. d.

Gostilna v Delavskem domu

ulica Madonnina 15

Izborna domača kuhinja. Izbrana domača in tuja vina. Cena brez konkurence. Točna postrežba.

Posebnost: česke močnate jedi in slaščice.

Za obilen obisk se priporoča

Viktorija Ploder
gostilničarka

Ljubljanska kreditna banka

Podružnica v Trstu.

Centrala v Ljubljani.

Podružnice: Celje, Celovec, Gorica, Sarajevo, Split

Delniška glavnica: K 15,000.000

Rezervni zaklad: K 3,600.000

Obavlja vse v bančno stroko spadajoče posle. Sprejema vloge v lirah na hranilne knjižice proti 3 $\frac{1}{2}$ % obrestovanju, na žiro-račune proti 3% obrestovanju.

Za na odpoved vezane vloge plača obresti po dogovoru. Izvršuje borzne naloge in daje v najem varnostne celice.

Tel. št. 5-18.

Blagajna je odprta od 9-13.

Tvrška Race & drug

TRST TELEFON 24-95

Trg Venezia ex Giuseppina, Riva Gramula 2

priporoča svojim odjemalcem v mestu in na deželi svojo zalogo prvovrstnih istrskih, italijanskih in dalmatinskih črnih in belih vin po najnižjih cenah.

Ima na deželi svoji podružnici pri **Marku Znidaršiču v Sežani** in pri **g. Martinu Čebokin na Kozini**

Razprodajalce „NJIVE“ na deželi

uljudno prosimo, da prej ko mogoče obračunajo z upravnistvom **do 8 številke** prodane izvode, ter ostale pošljejo nazaj radi ureditve računov in nepotrebne pomote, ker smo bili prisiljeni z 10 številko povišati Upravnistvo „Njive“ ceno radi ogromnih stroškov

Prot. trg. tvrška A. FERFOLJA

Veletrgovina z vinom
žganimi pijačami
in deželnimi pridelki

TRST - Ul. Torre bianca 22

TELEFONO 51. 18-07

Prihodnja številka „NJIVE“
izide v četrtek dne 24. julija

KAVARNA UNIONE

TRST, ul. XXX ottobre št. 9

Shajališče slovenskih sodrugov

Preskrbljena je z mnogobrojnimi časopisi in revijami

JADRANSKA BANKA

Delniška glavica K 30,000.000. Reserve K 8,500.000

CENTRALA: TRST

Via Cassa di Risparmio 5. ☐ Via S. Nicolò 9

PODRUŽNICE:

Dubrovnik, Dunaj, Kotor, Ljubljana,
Metković, Opatija, Split, Šibenik,
Zadar. -- EKSPPOSITURA: Kranj

Obavlja vse v bančno stroko spadajoče posle

SPREJEMA VLOGE

na hranilne knjižice proti $3\frac{1}{2}\%$ letnim
obrestim v bancogiro-prometu proti
 3% letnim obrestim. Na odpoved na-
vezane zneske sprejema po najugod-
nejših pogojih, ki se imajo pogoditi
od slučaja do slučaja

Daje v najem varnostne predale (Safes deposits)

Blagajna posluje od 9 do 13